

Частична предварителна оценка на въздействието

Институция: Министерство на правосъдието	Нормативен акт: Проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ЗИД на НК)
☐ Не е включен в законодателна/оперативна програма на Министерския съвет	☐ Включен е в законодателната/оперативната програма на Министерския съвет за:
Лице за контакт: Кристина Лазарова, държавен експерт в дирекция „Съвет по законодателство“	Телефон и ел. поща: 02/ 9237 564 K_lazarova@justice.government.bg

1. Проблем/проблеми за решаване:

Проблем 1.

Необходимост от преодоляване на констатациите на Европейската комисия по процедура за нарушение INFR(2019)2136 за неправилно транспониране в националното законодателство на някои разпоредби от Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.) и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.

Всекидневно в световен мащаб се регистрират редица нарушения на правата на детето, като срещу деца се извършват и широк кръг престъпления. Децата стават жертви на различни видове насилие – физическо, психическо, сексуално, отвлечане, онлайн тормоз, трафик с цел сексуална и трудова експлоатация, детски бракове и др. Децата са една от най-уязвимите групи пострадали, а начините за извършване на престъпления срещу тях се променят, включително адаптирайки се към действителността. Глобалната дигитализация и напредъкът в сферата на използването на изкуствения интелект поставят допълнителни изпитания пред правоприлагащите органи, в случаите когато продуктите на технологичния напредък са използвани с престъпна цел, включително по отношение на деца. Поради това е налице необходимост от преглед на съществуващите правни норми и институти в областта на закрила правата на децата, с цел повишаване на ефективността им.

1.1. Кратко описание на проблема и причините за неговото възникване:

Необходимо е да се предвидят гаранции, че децата – жертви на престъпления сред посочените в глави втора и четвърта от Особената част на НК, разполагат с достатъчно дълъг срок и след навършване на пълнолетие, за да съобщят на компетентните органи лично за извършеното срещу тях престъпление, в случаите когато за престъплението не е било докладвано, а компетентните органи да могат да образуват и проведат наказателно производство срещу виновните лица.

Налице е необходимост от осъвременяване на института на давността и с оглед развитието на информационните и комуникационните технологии. Случаите на насилие в детска възраст биха могли

да бъдат записвани и споделяни в онлайн пространството в продължение на много години след извършване на престъплението, като разпространението на материалите е самостоятелно престъпление, различно от осъществения първоначално акт/актове на насилие.

На следващо място, в случаите, в които пострадали от престъпления по глави втора и четвърта от особената част на НК са лица до 18-годишна възраст, често е налице зависимост от пълнолетно лице, например родител, настойник или друго лице, с което е изградено отношение на доверие. На практика е налице зависимост на детето от капацитета на самия пълнолетен да разбира и идентифицира случилото се с детето като престъпление, както и да предприеме последващи действия. Макар за всички граждани да съществува обществено задължение по чл. 205, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), когато узнаят за извършено престъпление от общ характер, да уведомят незабавно орган на досъдебното производство или друг държавен орган, не съществува гаранция, че това задължение ще бъде упражнено. Няма и санкция за неизпълнение на това обществено задължение. В случаите, когато задължението за съобщаване не бъде изпълнено, вероятността компетентните органи да не узнаят изобщо за извършено престъпление е голяма. За разлика от пълнолетните лица, които по закон се счита, че разполагат с нужната зрялост да искат инициране на производства в случаите на нарушаване на правата им, децата, поради степента на развитието си и незрелостта си биха могли да упражнят правата си в пълния им обем лично, при извършено срещу тях престъпление, едва след навършване на пълнолетие.

Към настоящия момент Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.) е в процес на изменение, като се обсъждат конкретни минимални давностни срокове, които срокове са с начало навършването на пълнолетие от пострадалия.

В друг, вече действащ европейски акт, а именно Директива 2024/1385 относно борбата с насилието над жени и домашното насилие (ОВ, L от 2024 г.), се слага началото на последователна политика за повишаване на наказателноправната защита на деца и предоставяне на възможност да упражняват правата си и след пълнолетие. Срокът за транспониране на разпоредбите на Директива 2024/1385 в българското законодателство е 14 юни 2027 г.

На следващо място, към момента България е в процедура за нарушение за неправилно транспониране в националното законодателство на някои разпоредби от Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (Обн. L ОВ. бр. 335 от 2011г.). Към момента давността за наказателно преследване – член 15, параграф 2 от Директивата, остана единственият проблем, поради който Европейската комисия предприе стъпки в реализиране на отговорността на страната ни, като продължава да смята, че правата особено на най-малките пострадали, не са защитени. Съгласно действащото ни законодателство, на пострадалия е предоставен срок от едва три години след навършване на пълнолетие, ако е пострадал от престъпление на едногодишна възраст например. Същото важи практически и за другите най-уязвими пострадали – децата до 3 годишна възраст.

Престъпленията, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица, представляват едни от най-тежките противоправни деяния срещу личността, физическата и психическата неприкосновеност, достойнството и нормалното развитие на децата. Налице е устойчива обществена чувствителност и ясно изразено очакване за по-строга и ефективна наказателноправна реакция от страна на държавата в такива случаи.

1.2. Възможности за решаване на проблема в рамките на съществуващото законодателство:

Необходими са законодателни изменения за решаване на констатирания в т. 1 проблем за решаване. Идентифицираният проблем не е възможно да бъде решен в рамките на съществуващото законодателство, чрез промяна на организацията на работа, с институционални мерки, а единствено чрез законодателни изменения и допълнения.

1.3. Причини действащата нормативна рамка да не позволява решаване на проблема:

Действащата нормативна рамка не позволява решаване на проблема. Заложените в проекта цели могат да се постигнат единствено със законодателни промени в съответния акт.

1.4. Задължения, произтичащи от нормативни актове от по-висока степен или от правото на Европейския съюз:

1.5. Последващи оценки на нормативния акт или анализи за изпълнението на политики:

Не са извършвани последващи оценки на въздействието на нормативния акт.

1.1. Кратко опишете проблема/проблемите и причините за неговото/тяхното възникване. По възможност посочете числови стойности.

1.2. Посочете възможно ли е проблемът да се реши в рамките на съществуващото законодателство чрез промяна в организацията на работа и/или чрез въвеждане на нови технологични възможности (например съвместни инспекции между няколко органа и др.).

1.3. Посочете защо действащата нормативна рамка не позволява решаване на проблема/проблемите.

1.4. Посочете задължителните действия, произтичащи от нормативни актове от по-висока степен или актове от правото на ЕС.

1.5. Посочете дали са извършени последващи оценки на нормативния акт или анализи за изпълнението на политиката и какви са резултатите от тях?

2. Цели:

Цел 1: Съобразяване с европейската правна рамка и осъвременяване с оглед на новите реалности и приложимите европейски директиви на института на давността за наказателно преследване на извършителите на престъпления по глава втора и глава четвърта от Особената част на Наказателния кодекс (НК) с пострадал малолетно или непълнолетно лице.

Цел 2: Допълване и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията по глава втора, раздел VIII от Особената част на НК, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.

Посочете определените цели за решаване на проблема/проблемите, по възможно най-конкретен и измерим начин, включително индикативен график за тяхното постигане. Целите е необходимо да са насочени към решаването на проблема/проблемите и да съответстват на действащите стратегически документи.

3. Заинтересовани страни:

- Министерският съвет;
- Министерството на правосъдието;
- Органите на съдебната власт – съдии, прокурори, следователи;
- Министерството на вътрешните работи;
- Пострадалите лица по смисъла на чл. 74 от НПК;
- Обвиняеми и подсъдими лица;
- Адвокатите, предоставящи защита по наказателни дела.

С оглед на спецификата на регулираните с проекта на нормативен акт обществени отношения в областта на наказателният процес не е възможно да се посочи точен брой на потенциалните заинтересовани страни.

4. Варианти на действие. Анализ на въздействията:

4.1. По проблем 1: Необходимост от преодоляване на констатациите на Европейската комисия по процедура за нарушение INFR(2019)2136 за неправилно транспониране в националното законодателство на някои разпоредби от Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.) и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.

Вариант 1 „Без действие“:

Описание:

Не се извършват нормативни промени, нито се предприемат други мерки.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Няма.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

- Не се осигурява преодоляване на констатациите на Европейската комисия по процедура за нарушение INFR(2019)2136 за неправилно транспониране в националното законодателство на някои разпоредби от Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.), както и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Няма.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

Законопроектът не регулира обществени отношения, свързани с дейността на МСП.

Административна тежест:

Не се променя.

1.1. Опишете качествено (при възможност – и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални и екологични въздействия, включително върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни. Пояснете кои въздействия се очаква да бъдат значителни и кои второстепенни.

1.2. Опишете специфичните въздействия с акцент върху малките и средните предприятия и административната тежест (задължения за информирание, такси, регулаторни режими, административни услуги и др.)

Вариант 2 „Изменение и допълнение на Наказателния кодекс“:

Описание:

- предвижда се в чл. 80 от НК да се създаде ал. 4, съгласно която давността за преследване за престъпление по глава втора и глава четвърта от Особената част на този кодекс, извършено по отношение на малолетно или непълнолетно лице, да започва да тече от навършване на пълнолетие от това лице, а ако към този момент престъплението не е довършено, давността за преследване започва да тече съобразно правилата по ал. 3 на същата разпоредба.
- въвеждане на квалифициран състав за престъпления със сексуален характер по отношение на лица до 10-годишна възраст.

- в престъпното блудство по чл. 149 от НК се предвижда като най-тежко наказуем престъпен състав да се уреди хипотезата, при която от деянието са настъпили значителни вредни последици за физическото, душевното или моралното развитие на пострадалия. Това посегателство ще се наказва с лишаване от свобода от пет до двадесет години.
- в престъпното блудство с лице, навършило 14-годишна възраст, се предлага да се наказват с лишаване от свобода от три до петнадесет години, случаите, в които деянието е извършено от две или повече лица; по отношение на лице, което не разбира свойството или значението на извършеното или деянието е повторно, а с наказание от пет до двадесет години да се наказва, когато деянието е извършено по отношение на две или повече лица; от деянието е причинена тежка телесна повреда или е последвал опит за самоубийство; деянието представлява опасен рецидив или от деянието са настъпили значителни вредни последици за физическото, душевното или моралното развитие на пострадалия или деянието представлява особено тежък случай.
- в престъпното съвкупление по чл. 151 от НК се предлага да се завиши специалния максимум на наказанието лишаване от свобода, предвидено за квалифицираните случаи по ал. 2 – от десет на петнадесет години лишаване от свобода, като това наказание да се налага и когато пострадалия не е навършил 10-годишна възраст, както и когато деянието е извършено повторно.
- предлага се да се предвидят по-тежко наказуеми престъпни състави в нови ал. 4 и ал. 6 на чл. 151 НК – с лишаване от свобода от пет до двадесет години, когато деянието е извършено по отношение на две или повече малолетни лица; от деянието е причинена тежка телесна повреда или е последвал опит за самоубийство; деянието представлява опасен рецидив или са настъпили значителни вредни последици за физическото, душевното или моралното развитие на пострадалия или деянието представлява особено тежък случай.
- в Наказателно-процесуалния кодекс се предлага квалифицираните състави на престъпленията по чл. 150, ал. 4 и по чл. 151, ал. 4 и 6, които разкриват най-висока степен на обществена опасност в системата на съответното посегателство, да са подсъдни на окръжните съдилища като първа инстанция.
- урежда се при промяната на подсъдността висящите наказателни производства в досъдебна и съдебна фаза да се довършат от органите, пред които са висящи.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

При този вариант ще се:

- преодолеят констатациите на Европейската комисия по процедура за нарушение INFR(2019)2136 за неправилно транспониране в националното законодателство на някои разпоредби от Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.);
- усъвършенства съществуващата правна уредба на някои от престъпленията, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица
(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Не се предвиждат негативни въздействия.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Няма.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

Не се предвижда въздействие върху малките и средни предприятия.

Административна тежест:

Проектът не регулира предоставянето на административни услуги и не въвежда нови задължения за физическите и юридическите лица и в този смисъл няма отношение към административната тежест за физическите и юридическите лица.

Вариант 3 „НЕНОРМАТИВНА НАМЕСА“:

Описание:

Не е възможно предприемането на организационни мерки. Необходимо е уреждането на проблема с нормативен акт.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Няма.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

За този вариант са присъщи всички негативни въздействия на Вариант 1.

Дефинираният в т. 1 проблем не може да бъде разрешен чрез организационни мерки

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Не са идентифицирани очаквани специфични въздействия.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

Проектът не регулира предоставянето на административни услуги и не въвежда нови задължения за физическите и юридическите лица и в този смисъл няма отношение към административната тежест за физическите и юридическите лица.

Административна тежест: При този вариант не се очаква намаляване на административната тежест за физическите и юридическите лица.

(въздействията върху малките и средните предприятия; административна тежест)

1.1. Опишете качествено (при възможност – и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални и екологични въздействия, включително върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни. Пояснете кои въздействия се очаква да бъдат значителни и кои второстепенни.

1.2. Опишете специфичните въздействия с акцент върху малките и средните предприятия и административната тежест (задължения за информиране, такси, регулаторни режими, административни услуги и др.)

5. Сравняване на вариантите:

Степени на изпълнение по критерии: 1) висока; 2) средна; 3) ниска.

5.1. По проблем 1:

		Вариант „Без действие“	Вариант 2 „Изменение и допълнение на НПК	Вариант 3 „Ненормативна намеса“
Ефективност	Цел 1: Съобразяване с европейската правна рамка и осъвременяване с оглед новите	ниска	висока	ниска

		реалности и приложимите европейски директиви на институтът на давността за наказателно преследване на извършителите на престъпления по глава втора и глава четвърта от Особената част на Наказателния кодекс (НК) с пострадал малолетно или непълнолетно лице. Цел 2: Допълване и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията по глава втора, раздел VIII от Особената част на НК, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.				
	<i>Ефективност</i>	Цел 1: Съобразяване с европейската правна рамка и осъвременяване с оглед новите реалности и приложимите европейски директиви на институтът на давността за наказателно преследване на извършителите на престъпления по глава втора и глава четвърта от Особената част на Наказателния кодекс (НК) с	ниска	висока	ниска	

		пострадал малолетно или непълнолетно лице. Цел 2: Допълване и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията по глава втора, раздел VIII от Особената част на НК, свързани със сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.				
	Съгласуваност	Цел 1: Съобразяване с европейската правна рамка и осъвременяване с оглед новите реалности и приложимите европейски директиви на институтът на давността за наказателно преследване на извършителите на престъпления по глава втора и глава четвърта от Особената част на Наказателния кодекс (НК) с пострадал малолетно или непълнолетно лице. Цел 2: Допълване и усъвършенстване на съществуващата правна уредба на някои от престъпленията по глава втора, раздел VIII от Особената част на НК, свързани със	ниска	висока	ниска	

сексуално посегателство върху малолетни и непълнолетни лица.				
--	--	--	--	--

1.1. Сравнете вариантите чрез сравняване на ключовите им положителни и отрицателни въздействия.

1.2. Посочете степеня, в която вариантите ще изпълнят определените цели, съгласно основните критерии за сравняване на вариантите:

ефективност, чрез която се измерва степеня, до която вариантите постигат целите на предложението;

ефикасност, която отразява степеня, до която целите могат да бъдат постигнати при определено ниво на ресурсите или при най-малко разходи;

съгласуваност, която показва степеня, до която вариантите съответстват на действащите стратегически документи.

6. Избор на препоръчителен вариант:

По проблем 1: Вариант 2 Нормативна намеса: „Изменение и допълнение на Наказателния кодекс“.

Посочете препоръчителните варианти за решаване на поставения проблем/проблеми.

6.1. Промяна в административната тежест за физическите и юридическите лица от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми):

☐ Ще се увеличи

☐ Ще се намали

☒ Няма ефект

1.1. Изборът следва да е съотносим с посочените специфични въздействия на препоръчителния вариант за решаване на всеки проблем.

1.2. Ако се предвижда въвеждането на такса, представете образуването на нейния размер съгласно Методиката по чл. 7а от Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност.

6.2. Създават ли се нови/засягат ли се съществуващи регулаторни режими и услуги от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми)?

☐ Да

.....

.....

☒ Не

1.1. Изборът следва да е съотносим с посочените специфични въздействия на избрания вариант.

1.2. В случай че се предвижда създаване нов регулаторен режим, посочете неговия вид (за стопанска дейност: лицензионен, регистрационен; за отделна стелка или действие: разрешителен, уведомителен; удостоверителен и по какъв начин това съответства с постигането на целите).

1.3. Мотивирайте създаването на новия регулаторен режим съгласно изискванията на чл. 3, ал. 4 от Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност.

1.4. Посочете предложените нови регулаторни режими отговарят ли на изискванията на чл. 10 – 12 от Закона за дейностите по предоставяне на услуги.

1.5. Посочете изпълнено ли е изискването на § 2 от Допълнителните разпоредби на Закона за дейностите по предоставяне на услуги.

1.6. В случай че се изменят регулаторни режими или административни услуги, посочете промяната.

6.3. Създават ли се нови регистри от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми)?

☐ Да

.....
.....

☒ Не

Когато отговорът е „Да“, посочете регистрите, които се създават и по какъв начин те ще бъдат интегрирани в общата регистрова инфраструктура.

6.4. По какъв начин препоръчителният вариант въздейства върху микро-, малките и средните предприятия (МСП) (включително по отделните проблеми)?

☐ Актът засяга пряко МСП

☒ Актът не засяга МСП

Изборът следва да е съотнесен с посочените специфични въздействия на препоръчителния вариант.

6.5. Потенциални рискове от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми):

Няма.

Посочете възможните рискове от прилагането на препоръчителния вариант, различни от отрицателните въздействия, напр. възникване на съдебни спорове и др.

7. Консултации:

☐ Проведени са консултации

.....

Посочете основните заинтересовани страни, с които са проведени консултации. Посочете резултатите от консултациите, включително на ниво ЕС: спорни въпроси, многократно поставяни въпроси и др.

☒ Предстоят обществени консултации по чл. 26 от Закона за нормативните актове

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 14 дни с оглед на необходимостта да се предприемат спешни мерки от страна на Република България за правилно и точно транспониране на разпоредбите на Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011г.), за което от страна на Европейската комисия има започнало производство за установяване на нарушение срещу страната ни.

Обобщете най-важните въпроси за обществени консултации. Посочете индикативен график за тяхното провеждане и видовете консултационни процедури.

8. Приемането на нормативния акт произтича ли от правото на Европейския съюз?

☒ Да

☐ Не

1.1. Посочете изискванията на правото на Европейския съюз, включително информацията по т. 6.2 и 6.3, дали е извършена оценка на въздействието на ниво Европейски съюз, и я приложете (или посочете връзка към източник).

1.2. Изборът трябва да съответства на посоченото в раздел 1, съгласно неговата т. 1.5.

9. Изисква ли се извършване на цялостна предварителна оценка на въздействието поради очаквани значителни последици?

☐ Да

☒ Не

(преценка съгласно чл. 20, ал. 3, т. 2 от Закона за нормативните актове)

10. Приложения:

1. Наказателен кодекс

2. Наказателно-процесуален кодекс

3. Директива 2011/93/ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета (ОВ, L 335 от 2011 г.)

Приложете необходимата допълнителна информация и документи.

11. Информационни източници:

1. <https://lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

2. <https://lex.bg/laws/ldoc/2135512224>

3. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011L0093:BG:HTML>

Посочете изчерпателен списък на информационните източници, които са послужили за оценка на въздействията на отделните варианти и при избора на вариант за действие: регистри, бази данни, аналитични материали и др.

12. Име, длъжност, дата и подпис на директора на дирекцията, отговорна за извършването на частичната предварителна оценка на въздействието:

28.1.2026 г.

X

д-р Любомир Талев

Директор на дирекция СЗ

Signed by: Lyubomir Nikolaev Talev